

Bijeenkomst over gender

Welkom door dagvoorzitter Irene Dankelman (Radboud Universiteit)

Van Women's Agenda 21 tot Rio+20

Dankelman herinnert de aanwezigen aan de 'magische' datum 11-11-11; de magie van mensen die de wereld een klein beetje mooier proberen te maken. De magie van duurzaamheid. Precies 20 jaar geleden was Dankelman aanwezig bij een bijeenkomst in Miami met allemaal vrouwen (plus Maurice Strong) om de Women's Action Agenda te ontwikkelen in de aanloop tot de UNCED-conferentie in Rio. Wat er toen op de agenda stond verschilde niet zo ontzettend van de dingen die er nu te bespreken zijn. De problemen – ecologisch, sociaal en economisch – zijn alleen maar nijpender geworden. Tegelijkertijd is er veel bereikt. Vandaag gaan we luisteren naar eminente sprekers. Hun verhalen en hun informatie plus onze eigen inbreng moet uitmonden in een aantal concrete aanbevelingen, best practices en een paar zaken die we zelf kunnen en willen doen. Het houdt niet op in Rio, beklemtoont Dankelman, Rio is hoogstens een tussenstap op weg naar een duurzame planeet.

Gender als prioriteit voor Rio+20

Inleiding Kitty van der Heijden, Ambassadeur Duurzame Ontwikkeling, BZ

Kitty van der Heijden benadrukt dat het Nationaal Platform Rio+20 is opgericht om de dialoog tot stand te brengen. In Den Haag wil zij graag horen wat de ideeën in de samenleving zijn over duurzaamheid: "Jullie moeten ons voeden en inspireren. Zonder initiatief van onderaf gebeurt er niks." Rio wordt alleen een politieke realiteit als mensen van onderop meepraten.

In de twintig jaar sinds Rio is er veel gebeurd. Er is bijvoorbeeld veel economische groei geweest. Wat dat betreft is er veel bereikt. Maar dit heeft maar beperkt tot ontwikkeling geleid. En ecologisch is het bergaf gegaan. Helaas heeft ecologie nog maar weinig 'tractie' in Den Haag. Het is geen prioriteit. Maar we gaan richting de 9 miljard mensen, dus er zal iets moeten gebeuren. Dat is simpel.

Gender speelt daar een belangrijke rol in. Er is een directe link tussen seksuele en reproductieve rechten en klimaat. De beste bijdrage die 1 euro kan leveren aan het keren van het klimaatprobleem is het investeren in onderwijs aan meisjes, aan family planning en aan seksuele en reproductieve rechten. Maar dat staat niet op de agenda in Rio! (Overigens is het van belang om niet in de neo-Malthusiaanse val te trappen, zo van: 'het komt omdat ze daar fokken als konijnen').

De beloofde participatie van vrouwen aan bestuur is niet tot stand gebracht. Dit ondanks de overtuiging dat wanneer vrouwen meer aan het roer zouden staan, het beter zou gaan met duurzaamheid. Immers vrouwen hebben als eerste te maken met de gevolgen van milieudegradatie en klimaatverandering. Want vrouwen zijn de belangrijkste bewerkers van het land: zij zorgen vooral voor voedselproductie en -bereiding.

Investeren in vrouwen is gewoon 'sound economics'.

Veranderend klimaat zal zorgen voor een verdieping van de kloof tussen mannen en vrouwen: de cyclus van armoede en ongelijkheid wordt versterkt. En omgekeerd: en zijn gaan klimaat equity komen zonder gender equity.

Binnen de IPCC zijn maar bitter weinig vrouwen aanwezig.

Inleiding Sascha Gabizon, directeur Women in Europe for a Common Future (WECF).

Sascha Gabizon verklaart dat Rio een keerpunt was in haar eigen ontwikkeling. WECF en VAM zijn 'organising partners' van de Rio-conferentie. Vrouwen zijn één van de zogenaamde majour groups in de VN en hebben dus een officiële status. Ongeveer 150 organisaties uit zo'n 50 landen hebben bijgedragen aan de input voor het Zero-draft document. Het zijn met name groepen met een bewezen track record en een duidelijke achterban in hun land.

Volgens Gabizon staan vooral de Green Economy en armoedebestrijding centraal in Rio. Dat is direct gelinkt aan de rol van vrouwen. In de huidige verhoudingen wordt veel te

weinig buiten de 'markt' gekeken. De 'care economy' beweegt zich grotendeel buiten de markt om. Vrouwen doen vaak niet mee in de markt: ze zijn te druk met zorg, de vergaring en bereiding van voedsel. Beleidskeuzes nemen de belangen van vrouwen onvoldoende mee.

Enkele aandachtspunten in het document dat de vrouwen hebben samengesteld zijn: de nadruk die vrouwen leggen op duurzame energie, de nadelige gevolgen van 'land grabbing', de noodzaak van een 'social protection floor', de noodzaak van meer 'gender equity' in de (mondiale) besluitvorming. Voordat er trouwens allerlei nieuwe dingen op tafel komen is het ook goed om de oude beloftes serieus te vernieuwen.

Kees van der Ree, Green Jobs Global Program, ILO, Geneve.

Het Green Jobs programma is nieuw, vertelt Van der Ree. Een groene baan draagt minder bij aan vervuiling. Maar is vooral ook een 'decent job'. De ILO begint altijd aan de sociale kant. Werk moet op de eerste plaats sociaal (decent) zijn, en daarna ook groen. Het gaat daarbij om 'echte' duurzame banen, niet gesubsidieerd. Bijvoorbeeld banen in duurzame bouwprojecten, waarbij gebruik wordt gemaakt van zonne-energie en duurzaam materiaal en technieken. Ook de banen die gecreëerd worden binnen de Rural Employment Guarantee Act in India worden uitgebreid met werkzaamheden op het gebied van klimaatadaptatie. Daarmee worden het ook Green Jobs. Er zijn ook projecten in Kenia (in de recycling industrie) en in Ethiopië (bloemensector). Het gaat niet alleen om netto nieuwe banen, maar ook om het groener maken van bestaande werkgelegenheid. Wat betreft Rio mikt Van der Ree/ILO op drie uitkomsten en/of thema's. Ten eerste social protection. Een sociaal vangnet stabiliseert de economie en biedt kansen op ontwikkeling. Uiteraard zal zo'n sociaal vangnet er in ieder land anders uitzien. Het tweede thema is duurzaam ondernemerschap en het ontwikkelen van vergroening van diverse sectoren. Het derde thema is 'just transition'; volgens Van der Ree staan we op de drempel van een nieuwe transitie. Het is zaak om de veranderingen op te nemen in het 'policy framework'.

Paneldiscussie onder leiding van Irene Dankelman met Lucia van Westerlaak (FNV), Elisabeth van der Steenhoven (WO=MEN), Kirsten van der Hul (The change agent, VN Vrouwenvertegenwoordiger 2011) en Imke Philipoom (de Speelgaard)

Een van de vragen tijdens de paneldiscussie was wat de deelnemers voor praktische issues mee willen geven aan 'de minister' naar Rio+20.

Voor Van der Steenhoven was dit dat Nederlandse handelsmissies naar het buitenland veel meer aandacht zouden moeten hebben voor de transformatieve economie, bv op het gebied van gender en duurzaamheid. Volgens Van der Hul is het belangrijk om de agenda's veel breder te trekken. Zij constateert getunnelde visies. De 3 P's (waarbij de derde eerder voor prosperity dan voor profit zou moeten staan) zijn uit balans geraakt. Change agents vinden elkaar niet, want iedereen heeft z'n eigen agenda. We moeten meer inclusief leren denken. Voor de minister zelf betekent dit dat hij veel meer werk zou moeten maken van interdepartementale samenwerking.

Volgens Lucia van Westerlaak is er nog veel winst te boeken in het aan de orde stellen van de ILO core labour standards en de OESO richtlijnen. Overheden maken daar veel te weinig propaganda voor. NGO's zouden met hun partners casussen kunnen ontwikkelen van bedrijven die de ILO-standaarden aan hun laars lappen. "Bedrijven zijn daar echt panisch voor."

Nederland doet het trouwens in vergelijking erg slecht wat betreft de aanwezigheid van vrouwen in de top van het bedrijfsleven. Het zou goed zijn om te kijken of we wat dat betreft de vrijwilligheid niet achter ons moeten laten en moeten gaan denken aan een quotering.

Ronde tafel discussiegroepen

Ronde tafel 1: Internationaal verantwoord ondernemen en 'green jobs'.

Best practices

- De waka waka lamp (een LED-lamp op zonne-energie om 's avonds te lezen)
 - het idee van een 'seks strike' door vrouwen om duurzaamheid en gender balance af te dwingen
 - Een systeem ontwikkelen om vanuit de internationale gemeenschap overheden en/of lokale groepen te compenseren voor het niet-exploiteren van (minerale) grondstoffen. Bijvoorbeeld het niet-winnen van aardolie in het oostelijk deel van Ecuador.
 - Het ontwikkelen van het idee om de natuur/het milieu te erkennen als rechtspersoon, waardoor de natuur partij kan zijn in rechtszaken op het gebied van milieuvervuiling (bv de olieramp in de golf van Mexico)
 - Het Toms shoes project (koop een paar Toms schoenen en de kind in India krijgt er ook een paar).
 - Social purpose real estate
 - Project in Rwanda waarbij maandverband wordt gemaakt uit bananenbladeren voor de lokale markt.
- Best practices en ideeën als deze zouden verzameld moeten worden op de Rio+20 website.

Aanbevelingen

- Het weerstaan van de lobby van de oude economie en meer gaan sturen vanuit nieuwe meetmodellen en andere indicatoren, zoals gender, duurzaamheid, de informele economie, social inclusion.

Wat kunnen we zelf?

- Vasthouden aan het inventariseren van goede ideeën
- Meer aandacht geven aan de 'hoe-vraag'. De 'wat-vraag' wordt vaak genoeg gesteld. We gaan naar huis met goede ideeën, maar thuis doen we er niks mee, omdat we niet hebben nagedacht over 'hoe'.
- We moeten meer doen aan social mapping; we weten nauwelijks van elkaar waar we mee bezig zijn en wat we te bieden hebben
- Rio+20 zou zich moeten ontwikkelen van een platform naar een beweging.

Ronde tafel 2: 'Institutioneel kader voor gender en duurzame ontwikkeling',

Sascha Gabizon (WECF) vertelt dat er nog weinig duidelijk is over het institutionele kader voor duurzame ontwikkeling binnen de VN. Wordt UNEP opgewaardeerd tot een UN Environmental Organisation of wordt alleen het mandaat uitgebreid. Een andere mogelijkheid is dat de ECOSOC een milieupijler naast de economische en sociale pijler, maar dat is wel een minimumoptie. Beter zou zijn een High Commissioner of een High Council.

Samenvattend is er aan de ene kant onduidelijkheid over institutioneel kader, terwijl er aan de andere kant erg weinig tijd overblijft voor onderhandelen. De zero draft wordt in januari gepubliceerd. Meer specifiek geldt dat 'gender' in discussies over het institutioneel kader (nog) erg weinig aandacht krijgt. Wel is er het World Development Report van de Wereldbank, waarin 'gender equality & development' centraal staat. Dat biedt mogelijk aanknopingspunten, omdat de Bretton Woods organisaties (IMF, Wereldbank, Regionale Ontwikkelingsbanken) een sleutelrol vervullen in de vergroening van de economie.

- Die constatering leidt al meteen tot de eerste aanbeveling voor actie: een brief naar Knapen om het thema gender en duurzame ontwikkeling op de agenda te zetten van de gesprekken met de Wereldbank, die binnenkort plaatsvinden.
- Een andere aanbeveling is om in het Nederlandse ontwikkelingsbeleid en dan met name het beleid gericht op landbouw en voedselproductie meer aandacht te schenken aan gender issues, bv door het creëren van instituties waardoor vrouwen gelijkwaardig kunnen participeren in de besluitvorming.
- De vraag is hoe je dat kunt doen. Een van de suggesties is het maken van een stappenplan voor 'quotering' van het aantal vrouwen in besluitvormende organen, zowel publiek als privaat (bedrijfsleven). Een andere optie is om verplichte

consultatie van vrouwenorganisaties in te bouwen bij aanvragen van subsidies en dergelijke.

- Rolmodellen zijn van essentieel belang om de vastgeroeste denkpatronen bij mannen en vrouwen te doorbreken. In dat verband wordt de suggestie gedaan voor een aparte bijeenkomst van vrouwelijke Heads of State tijdens de VN-conferentie.
- Het lange termijn economisch perspectief van aandacht voor gender duidelijk maken aan de ministers van Financiën en Economische Zaken. Het thema gender moet – net als duurzame ontwikkeling – bij hen tussen de oren komen en dat kan het beste als je laat zien wat voor winst – ook in monetaire termen – dat oplevert.
- Gesuggereerd wordt om ook Henk Bleker daarin te betrekken vanwege het belang van food security. Het Nederlandse landbouwbeleid – ook voor ontwikkelingslanden – richt zich vooral op productieverhoging en veel minder op voedselzekerheid met alle risico's van dien op ongewenste sociale en ecologische neveneffecten.
- Het 'Year of Family Farming' biedt aanknopingspunten om het publieke belang van kleinschalige landbouw te benadrukken. 'Gender loopt daar als een rode draad doorheen.
- Een ander aanknopingspunt zijn de Ruggie-principes, de 'guiding principles for business and human rights', opgesteld door professor John Ruggie, die in 2005 door Kofi Annan werd benoemd als speciaal afgezant voor bedrijfsleven en mensenrechten.
- Een iets andere benadering is die van de Ronde Tafels voor bijvoorbeeld soja en palmolie. Daarbij worden duurzaam geproduceerde producten gecertificeerd op basis van een aantal sociale en ecologische criteria. Een daarvan zou moeten zijn dat kleine boeren niet het onderspit mogen delven.
- Overigens is Nederland gastland voor de consultaties met het bedrijfsleven in het kader van Rio+20. Daarbij gaat het vooral om de thema's transparantie en rekenschap.
- Samenvattend luidt de conclusie van de Ronde Tafel over het Institutionele Kader dat er een stevige VN-organisatie moet komen voor duurzame ontwikkeling. Omdat het gaat om vergroening van de economie, moeten daarbij ook de Bretton Woods instituten worden betrokken, want die beschikken over de –financiële – middelen. De tweede conclusie is dat vrouwen een gelijkwaardige rol moeten spelen in besluitvormende organen en instituties van de VN en daarbuiten. Niet alleen omdat dat rechtvaardig is, maar ook omdat 'gender equality' leidt tot betere beslissingen.
- Gender moet ook een veel grotere rol gaan spelen in het landbouwbeleid van Nederland. Ten eerste omdat vrouwen meer dan 70 procent uitmaken van de boerenstand in ontwikkelingslanden. Ten tweede omdat ze vaak weinig rechten hebben waardoor ze zichzelf en hun gezinnen niet kunnen verdedigen tegen 'land grabbing' en schaalvergroting. Ten derde omdat vrouwen – en in het verlengde daarvan de 'family farms' - de sleutel vormen voor een ecologisch en sociaal verantwoorde landbouw, gericht op voedselzekerheid.
- Wat activiteiten betreft worden bewindslieden en parlementariërs de komende maanden nadrukkelijk gewezen op het belang van gender voor werkelijk duurzame ontwikkeling. Via informele en formele kanalen zullen ook bewindspersonen in gelijkgestemde landen en VN- en andere organisaties worden benaderd.
- Ook zullen er aansprekende voorbeelden, 'best practices' van het doorslaggevend belang van gender voor duurzame ontwikkeling worden gepubliceerd op de website van NPRio+20 en komt er een 'list service' voor het onderling uitwisselen van kennis en ervaringen.